

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

5 Vtrum aliquid fidei, vel spei remaneat.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](#)

prospicere, ergo videtur quod possit esse spes post **A** **ARTICULVS V.**

hanc vitam in beatis.

SED CONTRA est, quod Apostolus dicit Rom.

8. Quod videt quis quid sperat? sed beati videt id quod est obiectum spei, scilicet Deum. ergo non sperant:

RESPON. Dicendum, si sicut dictum est, *Id quod de ratione sui importat imperfectionem subiecti, non potest simul stare cum subiecto opposita perfectione perfecto: sicut pater et motus ratione sui importat imperfectionem subiecti, est enim actus existens in potentia in quantum huiusmodi: unde quando illa potentia reducitur ad actuum, ita cessat motus. non. n. adhuc albatur, postquam iam aliquid factum est album: spes autem importat motum quemadmodum in id, quod non habetur, ut pater ex his, quae supra de passione spei dimicimus, * & ideo quando habetur id, quod speratur, scilicet diuina fructus, iam spes esse non poterit.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod spes est nobilior virtutibus moralibus quantum ad obiectum, quod est Deus: sed actus virtutum moralium non repugnant perfectioni beatitudinis, sicut actus spei, nisi forte ratione materia, secundum quam non manent. Non enim virtus moralis perficit appetitum solidum in id, quod nondum habetur, sed etiam circa id quod praesentialiter habetur.

AD SECUNDUM dicendum, quod spes est duplex. servilis, & filialis, ut infra dicetur. * Servilis quidem est timor penitentiae, qui non poterit esse in gloria nulla possibilitate ad penitentiam remanente. Timor vero filialis habet duos actus. reuerteri Deum, & quanti ad hunc actu manet: & timere separationem ab ipso, & quantum ad hunc actu non manet. Separari enim a Deo habet rationem mali, nullum autem malum ibi timebitur, secundum illud Proverbii. Abundantia persuetur malorum timore sublato. Timor autem opponitur spei per oppositionem boni, & mali, ut supra dictum est: t & ideo timor qui remanet in gloria, non opponitur spei. In damnatis autem magis potest esse timor poena, quam in beatis spes gloriae: quia in damnatis erit succelio peccati, & sic remanet ibi ratio futuri, quod est obiectum timoris: sed gloria sanctorum est absque successione secundum quandam aeternitatis participationem, in qua non est praeteritum, & futurum, sed solum præsens. Et tamen nec etiam in damnatis est propriet timor: nam sicut supra * dictum est, timor nunquam est sine aliqua spe euasiōnis, quæ omnino in damnatis non erit. unde nec timor, nisi communiter loquendo, secundum quod qualibet expectatio mali futuri, dicitur timor.

AD TERTIUM dicendum, quod quantu ad gloriam anima non potest esse in beatis desiderium, sicut quod respicit futurum ratione iam dictum. * Dicitur autem ibi esse clures, & suis perremotionem faltidii, & eadem ratione dicitur esse desiderium in angelis. Respectu autem gloria corporis in animabus sanctorum, potest quidem esse desiderium, non tamen spes, proprie loquendo, neque secundum quod spes est virtus theologicæ: sic enim cuius obiectum est Deus, non autem aliquod bonum creatum: neque secundum quod communitur sumitur, quia obiectum spei est arduum, ut supra dictum est. * Bonum autem cuius iam ineuitabilem cauam habemus, non comparatur ad nos in ratione ardui: unde non proprio dicitur aliquis qui habet argenti, sperare se habiturum aliquid, quod statim in potestate eius est ut erat: & similiter illi qui habent gloriam animæ, non proprio dicuntur sperare gloriam corporis, sed solum desiderare.

* **Supra Questionis 370. Articulū quintū.**

Vtrum aliiquid fidei, vel specie remaneat in gloria.

A D Q V I N T U M sic proceditur.

Videtur, quod aliiquid fidei, vel specie remaneat in gloria. Remoto enim quod est pro prium, remanet id quod est commune: sicut dicitur in lib. de causis, * quod remoto rationali, remanet uinum, & remoto viuo, remanet ens: sed

in fide est aliiquid, quod habet cō

mune cum beatitudine, scilicet

ipsa cognitione, aliiquid autem quod

est sibi proprium. Enigma, est

enim fides cognitione enigmatica.

ergo remoto enigmate fidei, ad-

huc remanet ipsa cognitione fidei.

* **Præt.** Fides est quoddam spiri-

tuale lumine animæ, secundum il-

lud Ephe. 1. Illuminatos oculos

cordis uestris in agnitionem Dei:

sed hoc lumine est imperfectum re-

spectu luminis gloriae, de quo dicitur in Psalm. 35. In lumine tuo vide-

bimus lumine. Lumen autem imperfectum remanet superueniente lu-

mine perfecto: non enim candela extinguit claritas solis superue-

niente. ergo utrumque ipsum lumen

fidei maneat cum lumine gloriae.

* **Præt.** Substantia habitus non tol-

itur per hoc, quod subtrahitur mate-

ria. potest nam habitus liber-

alitatis recipere etiam amissa pe-

cunia: sed actum habere non potest:

obiectum autem fidei est veritas

prima non uisa, ergo hoc remoto

per quod ut ueritas prima, adhuc

potest remanere ipse habitus fidei.

SED CONTRA est, quod fides

est quidam habitus simplex: sim-

plex autem vel totum tollitur, vel

totum remanet: cum igitur fides

non totaliter maneat, sed euacue-

atur, ut dictum est. * uideretur quod

totaliter tollatur.

RESPONDEO. Dicendum, quod

quidam dixerunt, quod spes tota-

liter tollitur: fides autem partim

tollitur, scilicet quantum ad enig-

ma, & partim manet, scilicet quā-

tit ad substantiam cognitionis: quod

quidam si sic intelligatur, quod maneat

non idem numero, sed idem genere, ve-

rissime dictum est. Fides. n. cum ui-

sione patris conuenit in genere,

quod est cognitione: spes autem non

conuenit cum beatitudine in ge-

nere: coperatur enim spes ad bea-

titudinis fruitionem, sicut motus

ad quietem in termino. Si autem

intelligatur, quod eadem numero

cognitione, quæ est fidei, maneat in

patria, hoc est oīno impossibile.

* **Supra Questionis 370. Articulū quintū.**

IN responsione ad secundum & tertium quinti articulū occurrit simpliciter, & ad hominem, autorem scilicet, An habitus fit, & similiter spei propositi ha- superflueret: an quia succedit eis aliqua opera Arist.

3.d. 31. q. 2.

art. 1. q. 1. 2.

3. Et ver. 9.

27. ar. 5. ad 6.

E. q. vir. 5.

art. 4. ad 10.

cessit in patria, quia

betur inter

opera Arist.

tom. 3.

Art. 3. huius

quaest.

fidei succedit lumine gloriae ei incompos-

ibilis: habitus vero

speciei est ex utraque ratione,

scilicet spes ueritatis,

& incompossibilitatis,

succedit enim v-

triges habitus ali-

quid incompossibile

licet non uniforme-

ter: quoniam lumini

fidei succedit lumine

gloriae ei incompos-

ibilis: habitus vero

speciei est ex utraque

ratione,

scilicet spes efficacie,

seu

status ut incompos-

ibilis sit eidem: Ad

quorum evidentiam

scito primo, quod

falsum est, in patria

solum charitatis ha-

bitum esse necessa-

rium. oportet enim

etiam ponere ha-

bitum lumine gloriae

non ad aliquid eorum

que dicit argens

sed ad eleuandam

animam ad uidend-

um: & hoc oportet

Scotitas faceri, quo-

niam determinauim

per

per ecclesiam est in clementia. Ad nostrum, de hereticis, vii
inter errores damnatur, quod anima non indiget lumine gloriae
elephantem ipsam ad uitendum Deum, & eo beatitudinem impo-
nenit quod in litera dicitur, quod imperfectione luminis fidei, quod
est iste habitat fidelis, & perfectio luminis gloriae opponuntur,
sicut claritas acris, Non enim remota differetia ali-

丁.107

sicut clarae aeri,
& obcuras sun.
Sicut secundo: quod
licet actus non direc-
te opponitur habi-
tuta in acquisiti,
quam in suis habitu-
bus, differenter tunc
habet ad corruptio-
nem, quasi per modum
sequeulae habet in
fuit & acquisiti: quia
acquisiti ex uno actu
contrario non corrū-
puntur, ut patet, in
fusi autē corrup-
tur ex uno actu con-
trario sicut enim ha-
bitus nō remanet in
eo qui vno actu ne-
gat Trinitatem. Sicut
tertio, quo: licet ha-
bitui directe non op-
ponatur postea di-
stincta forma habitualis
eodē fibies, potest
tamen sine tali oppo-
ta forma subiectum
dilipiū statu incom-
possibili, tali habi-
tui, definit namque
forma nō solam per
successionem contrā-
riz, sed p subiectio-
nem eorum quibus
conferuatur, patet
de lumine. Ex q-
bus habere potes, q
fidei habitus euacua-
tur in patria ex suc-
cessione opposite for-
maz, illuminis gloriæ
per modum habitus:
qđ dico propter lu-
men gloriæ per modum
passione in rati-
onem Pauli ut patet in
2.29.175.arti.3. Nec
obicit obiectio Du-
randi. q.2.3.t. dicitur
fent. n. i. c. l. c. l. Quæ
postea simul p in-
itans esse, postea si-
mul esse absolute: q. a
incompofibilitatem

non impedit longiudine temporis, sed natura oppositionis. Dicitur enim ad hoc, quod incompossibilias conlurgit ex natura oppositionis; sed oppositio aliquarum specierum non est in actu exercito, nisi in statu carum completo, ut paret in iure manefacto peccante ex passione, seu compositione modifica ira, in hoc enim simili statu habitus manefactus, & non solum actus ira, sed habitus irae inchoatus, qui nihil ali dicit, quam ipsa ira permodum passio. Sic enim proportionaliter & cedem ratione futura in Paulo de habitu fidei, & lumine gloriae: propter imperfectionem modum esseendi, oppositio que est in tunc humilitate formarum, exerceri non potuit impedita ab eisdem modi perfectione, & ex efficacia oppositio actus. Lvidere ab eisdem non per modum transeuntis, & ex incompossibili statu suppositi. Est in beatus in tali statu, cui repugnat humilitas imperfectionis habitualis: spes autem habitus evanescatur & ex efficacia oppositio actus. Shabere Deum, & ex incompossibili statu supposito, non enim est in statu immobili, solummo quietius, cui repugnat imperfectio habitualis mobilis, et enim huiusmodi mutatio status, subtrahit quadam subiecti ipsius habitus. Sic enim habitus non generatur nisi in subiecto disposito, ita nec conservatur subtrahita illa dispositio a subiecto & hoc ergo contingit. Intelleximus enim immobiliis ad credendum, & voluntas immobiliis ad sperandum non nunc, sed simpliciter, sicut nunquam suscipiti fidei, aut spei habimus, ita nec conferantur. Ex opposito autem forma habitualis non in

ARTIC. VI.

Fecundum subiecto id est, voluntate, sed in eius causa, scilicet emendatione, clauditur, lumine, scilicet gloria, ita quod lumen glorie per modum habitus, id est, immobiliter habitum, est forma habitualis opposita habitui fidei, & specie, sed fidei formaliter, specie virtualiter; hoc sufficit ad sucessionem formae incompossibilis. Et haec virtus ut
ba, sola ratione.

cic, quod est in fide, remanet in patria, sed solum idem genere.

AD PRIMVM ergo dicendum,
quod remoto rationali, non rema-
net viuu idem numero, sed idem
genera, ut ex dictis patet. *

AD SECUNDVM dicendum , q
imperfeccio luminis candelæ nō

G imperficio latinis candore non
oppontitur perfectioni solaris lu-
minis, quia non respiciunt idem
subiectum: sed imperfectio fidei,

& perfectio gloriae opponuntur
adiuicem, & respiciunt idem
obiectum. unde non possunt esse
simil, sicut nec claritas aeris cu
obscuritate eius.

AD TERTIUM dicendum, quod

Hilie qui amittit pecuniam , non
amittit possibilitem habendi
pecuniam : & ideo conuenienter
remanet haditus liberalitatis : sed
in statu gloria non solum actu
tollitur obiectum fidei , quod est
non visum , sed etiam secundum
possibilitatem propter beatitudi-
nis stabilitatem : & ideo frustrata-
lis habitus remaneret .

A R T I C V L V S VI

*Vtrum remaneat charitas post hanc
nitam in gloria.*

AD SEXTVM sic procedi-
tur. Videtur, quod charitas
non maneat post hanc uitam in
gloria: quia ut dicitur primæ ad
ICorinthio. 13. Cum uenerit,
quod perfectum est, euacuabitur
quod ex parte est, id est, quod est
imperfectum: sed charitas uia est
imperfecta . ergo euacuabitur

tā hic, quā alibi intenies, q̄ obiectū fidei est non iūlum, ut
apparet, &c. intelligitur nō obiecto ex parte rei, sed ex parte
nostraria q̄ non iūlum non est ratio formalis, nec cōditio obie-
ctū fidei ex parte obiectū, sed redundantia in obiectum ex parte con-
dētis, & denominat obiectum denominatione extranea, sicut
pra ex conditione credentis. Tam enim dicitur eff. quid impo-
testio fidei est ex parte subiectū, & non obiectū immo ex parte
obiectū ex cellere faciat ut in artic. 3. in responsione ad primū
litera dicit, quia haber pro obiecto Dūm, sic cur cetera iūntu-
theologica & propterea quando inuenies obiectū fidei dicim
perfectum, nemetū prædicta distinctionis, & gloria de obiecto
ex parte nostrari, est, scundum id quod habet ex parte credentis
non secundum se, & non errabis.

Super Questionis 67. Articulum sextum.

In artic. 6. eiusdem 67. quæst. in responsione ad secundum me-
ta, quod ibi negatur charitatis obiectum esse Deum cogniti-
o & dictur esse ipsum Deum absolute, non quod possit diligenter
cognitus: sed quia cognitione tenet respectu illius habens un-
eit charitas, non ex parte obiecti, sed subiecti. Si enim teneatur
ex parte obiecti, cum alterius rationis sit cognitionis via, & par-
charitas esset alterius speciei: & quia imperfetta vel perfecta co-
gnitio tenens se ex parte subiecti, per accidentem haberat etiam
vixit.